

ARAŞTIRMA

HEMŞİRELERİN UYGULANAN HİZMET İÇİ EĞİTİM PROGRAMINDAN BEKLENTİLERİ VE BU PROGRAM İLE İLGİLİ DÜŞÜNCELERİ

Nurhan AYTUĞ KANBER*

Öznur GÜRLEK*

Alınış Tarihi: 19.07.2010

Kabul Tarihi: 29.05.2011

ÖZET

Bu araştırma Devlet Hastanesi'nde çalışan hemşirelerin hizmet içi eğitime yönelik görüşlerini belirlemek amacıyla tanımlayıcı olarak yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini, Devlet Hastanesinde çalışan ve ankete katılmayı kabul eden 120 hemşire oluşturmuştur. Veriler anket formu ile bire bir görüşme yöntemi kullanılarak toplanmış ve elde edilen bilgiler SPSS 10.0 paket programı ile istatistiksel olarak değerlendirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre hemşirelerin %85'inin kadın, yaş ortalamasının 33 ve yarıdan fazlasının cerrahi birimlerde çalıştığı görüldü. Hemşirelerin %70'i oryantasyon eğitimi almamış, %76.7'si eğitimlere isteyerek katılmış ve yalnızca %4.1'i eğitim ihtiyacı olmadığını belirtmiştir. %48.3'ü Hizmet içi eğitimleri çalıştığı serviste almak istediğini ve %33.3'ü Hizmet içi eğitimlerin 13-14 saatleri arasında olması gerektiğini söylemiştir. Araştırmaya katılanların yarıdan fazlası eğitimlerin periyodik aralıklarla olması gerektiğini ifade etmiştir. Sonuç olarak Hizmet içi eğitimlerin sürekli olması ve programların hazırlanmasında hemşirelerin ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulması önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: Hemşire; hizmet içi eğitim.

ABSTRACT

Expectations Of Nurses From Applied In-Service Training Program And Their Thoughts Related To This Program

This research was carried out as a description in order to determine the views of the nurses working at state hospital about in-service training.

The paradigm of the research consists of 120 nurses working at state hospital and ones accepting to attend the survey. The data were obtained through one to one interview method and survey and the information were evaluated statistically with SPSS 10.0 program. According to the research results, it is seen that 85% of the nurses are female, they are 33 years old on average, and more than half of them work at surgical departments. It has been determined that 70.0% of them hasn't got orientation program yet, 76.7% of them have volunteered to attend training programs and 4.1% of them says that they don't need any training program. 48.3% of them say they want to take in-service training at their service, 33.3 % of them say in service training hour should be between 13-14 'o clock. More than half of the participants have said that in service training programs should be at periodical intervals. As a result, it can be advised that nurse's needs be taken in to consideration in preparing programs and be constant.

Key words: Nurse; in-service training.

GİRİŞ

Bir toplum gelişimini tamamlamak için üyelerini amaçlarına göre yetiştirmek zorundadır (Peker 1991). Bu zorunluluk bireyleri içinde buldukları topluma uyma, hatalarını düzeltme, mesleki yeterliliklerini arttırma ileri doğru gitme ve yükselme gibi çabaların gerektirdiği bilgi beceri ve alışkanlıkların kazandırılmasını kapsama alanına alır (Kantek 1998). Bilim ve teknolojideki gelişmeler, her meslekte yeni bilgi ve teknolojileri öğrenmeyi ve çalışanların bu konularda yetiştirilmesini zorunlu kılmaktadır (Çelen ve ark. 2007). Değişim ve gelişime uyum

sağlayabilecek meslek üyelerinin yetişmesi o alandaki eğitimin sürekliliği ile mümkündür (Atay ve ark. 2009, Göçmen 2004). Yaşam boyu eğitimin bir gereği olarak hizmet içi eğitim (HİE), çalışanlara mesleklerinde daha başarılı, üretici ve mutlu olmasını sağlayacak bilgi, beceri ve tutumlar kazandırmayı amaçlamaktadır (Atay ve ark. 2009). Genellikle sağlık bilimlerinin tüm dallarında bilgi düzeyi gittikçe artmakta, sağlık ve bakım hizmetlerini sunma yöntemleri hızla değişmektedir. Tıp bilimlerinde dinamizmi

* Afyonkarahisar Devlet Hastanesi Eğitim Koordinatörlüğü (Uzm. Hemşire) e-posta: naytugkanber@hotmail.com

yakalamak için sağlık çalışanlarının da kendilerini sürekli yenilemeleri zorunlu olmaktadır. Bu nedenle HİE sağlık hizmetlerinin verilmesinde ve gelişmesinde kaçınılmaz bir zorunluluktur (Çelen ve ark. 2007).

Hizmet içi eğitim, personelin HİE ihtiyaçlarını belirleme, bu ihtiyaçlara uygun programlar geliştirme, bu programları planlama, uygulama ve değerlendirme gibi kapsamlı bir çalışmayı içermektedir (Atay ve ark. 2009, Koç 2004). Bu nedenle sağlık sektöründeki hızlı gelişim ve değişime ayak uydurmak, verimliliği artırmak, mesleki standartlarını geliştirmek için kaçınılmazdır (Atay ve ark. 2009, Yorgun 2002). HİE'in verimli ve başarılı olmasında etkili planlama ve örgütlemenin büyük bir pay taşıdığı kesindir. Sağlık kurumlarının HİE'inin geliştirilmesi için kurumların kendi bünyelerinde aktif olarak görev alan kaliteli bir eğitim bölümüne gereksinimi vardır (Kantek 1998).

HİE programları kapsamında, göreve yeni başlayan elemanlara yönelik hazırlanan oryantasyon eğitimi de yer almaktadır. Ancak pek çok sağlık kuruluşunda hemşireler herhangi bir oryantasyon programına katılmadan çalışacakları birimde görevlendirilebilmektedir. Oryantasyon eğitimi, özellikle kullanılan teknik araç, gereç ve işleyiş açısından karmaşık olan, özel bilgi ve beceri gerektiren birimlerde çalışanların işe uyumunu sağlamada çok önem taşımaktadır (Göçmen 2004).

Bu araştırma Afyon Devlet Hastanesi'nde çalışan hemşirelerin HİE'ye yönelik görüşlerini belirlemek amacıyla tanımlayıcı olarak yapılmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırma tanımlayıcı tiptedir. Araştırmanın evrenini Devlet Hastanesi'nde çalışan 250 hemşire oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini, Devlet Hastanesinde çalışan ankete katılmayı kabul eden 120 gönüllü hemşire oluşturmuştur. Araştırmanın yapılabilmesi için Devlet Hastanesi Başhekimliğinden yazılı izin alınmıştır. Ankete katılmayı kabul eden hemşirelerden bilgilendirilmiş onam formu alınmıştır. Veriler araştırmacılar tarafından literatür (Atay ve ark. 2009, Kantek 1998, Serbest 2009) taranarak oluşturulmuş anket formu ile bire bir görüşme yöntemi kullanılarak 2009 yılı aralık ayında

toplanmıştır. Anket formu; hemşirelerin tanımlayıcı özellikleri, mesleki deneyimleri eğitime katılma durumları, verilen eğitimler ile ilgili düşünceleri ve yeni düzenlenecek eğitimlerden beklentileri konularında 8'i açık uçlu, 17'si çoktan seçmeli olarak toplam 25 sorudan oluşmuştur. Elde edilen bilgiler SPSS 10.0 paket programı ile istatistiksel olarak değerlendirilmiş ve yüzdeler olarak verilmiştir.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Hemşirelerin demografik verileri incelendiğinde; yaş ortalamasının 33.3±4.6 olduğu, %75'inin 35 yaşın altında olduğu görüldü çalışmamızdaki yaş ortalamasına bakıldığında hemşire grubunun genç olduğu söylenebilir. Hemşirelerin %20'sinin lise mezunu olduğu sadece %15.8'inin lisans/lisansüstü seviyesinde eğitim aldığı tespit edildi. Konu ile ilgili literatür incelendiğinde Yılmaz ve Karadeniz Mumcu (2005) tarafından 2004 yılında Trabzon Numune Hastanesinde çalışan 115 hemşire üzerinde yapılan bir araştırmada, hemşirelerin %49.9'unun lise mezunu olduğu Çelen ve arkadaşları (2007) GATF Eğitim Hastanesi Yoğun Bakım Ünitelerinde görevli 102 yoğun bakım hemşiresinde yaptığı araştırmada ise yalnızca %2.2'sinin lise düzeyinde eğitim aldığı bulunmuştur. Bu bulgulara göre araştırmayı yaptığımız hastanenin eğitim düzeyinin ortalarda olduğunu söylemek mümkündür.

Araştırmaya katılan hemşirelerin %85'inin kadın olduğu ve yarıdan fazlasının cerrahi birimlerde çalıştığı, hemşirelerin en yenisinin 1 yıldır, en eskisinin ise 22 yıldır bu hastanede görev yaptığı ve meslekteki toplam çalışma süresi ortalamasının 12.9±5.8 yıl olduğu görüldü. Hemşirelik mesleğinin profesyonelleşmesi ve hemşirelerin görev aldıkları birimlerde etkili bakım sunabilmeleri için, yeterli bilgi ve deneyime sahip olmalarının yanında gelişen teknolojiye paralel olarak tıbbi cihazları doğru kullanmaları ve bu cihazlardan en iyi şekilde yararlanmaları gerekmektedir (Göz ve Baran 2000). Bu nedenle bilgi ve deneyim eksikliğini giderecek eğitim programlarına ihtiyaç duyulmaktadır.

Tablo 1. Hemşirelerin Tanımlayıcı Özelliklere Göre Dağılımı

Özellikler	Sayı (120)	%
Yaş Mean(±SD) 33.3± 4.6 (Sınırlar 25-48)		
25-30	36	29.2
31-35	55	45.8
36-40	22	19.2
40 ve üzeri	7	5.8
Cinsiyet		
Kadın	103	85.8
Erkek	17	14.2
Çalıştığı bölüm		
Dahili birim	49	40.8
Cerrahi birim	71	59.2
*Toplam çalışma süresi (Ort: 12.9±5.8) (Sınırlar 1-29)		
1-10	41	34.7
11-20	67	55.4
21-29	9	7.4
**Bu hastanede çalışılan süre (Ort:8.0±5.8) (Sınırlar 1-22)		
10 yıl altı	66	55.0
10 yıl ve üstü	45	37.5

* 3 hemşire hizmet yılını belirtmemiştir

** 9 hemşire Bu hastanede çalışılan süreyi belirtmemiştir

Araştırmaya katılan hemşirelerin uygulanan HİE'ye katılmalarına göre dağılımı incelendiğinde %76.7'sinin eğitimlere isteyerek geldiği ancak sadece %21.7'sinin eğitimlere

düzenli katılabildiği, 11 saat ve üzerinde eğitime katılanların ise yalnızca %39.2 olduğu görüldü (Tablo 2).

Tablo 2. Hemşirelerin Eğitime Katılmalarına Göre Dağılımı

Eğitime Katılım	Sayı (120)	%
*Oryantasyon programına katılma durumu		
Evet	30	25.0
Hayır	84	70.0
**HİE isteyerek katılma durumu		
Evet	92	76.7
Hayır	22	18.3
***HİE düzenli katılma durumu		
Düzenli katılıyor	26	21.7
Vakit buldukça katılıyor	88	73.3
Katılmıyor	4	3.3
**** HİE geçen yıl kaç saat katıldınız		
1-5 saat	21	17.5
6-10 saat	43	35.8
11-20 saat	36	30.0
21-30 saat	11	9.2

* 6 Hemşire oryantasyon programına katılma durumunu belirtmemiştir.

** 6 Hemşire HİE isteyerek katılma durumunu belirtmemiştir.

***2 Hemşire HİE düzenli katılma durumunu belirtmemiştir.

**** 9 Hemşire HİE geçen yıl kaç saat katıldınız sorusunu cevaplamamıştır.

Hizmet içi eğitim programları, hemşirelerin mesleki uygulamada hata ve eksikliklerinin düzeltilmesi, bilgi ve becerilerinin yenilenmesinde önemli rol oynamaktadır.

Hastanelerin bu tür çalışmaları arttırmaları hasta bakımının kalitesinin yükseltilmesi açısından son derece önemlidir. Araştırmamıza katılan hemşirelerin %70.0'inin oryantasyon eğitimi almadığı belirlenmiştir. Bulgularımızı destekler nitelikte bir çalışma Göçmen tarafından yapılmıştır. Göçmen'in (2004) araştırmasında hemşirelerin %62.8'inin işe yeni başladıklarında oryantasyon programına katılmadıkları, katılanların ise büyük bir çoğunluğunun oryantasyon programını

yararlı buldukları belirlenmişti. Köşgeroğlu ve Yıldırım'ın (1998) "Hemşirelere Yönelik Hizmet İçi Eğitimin Etkinliğinin Belirlenmesi" amacı ile yaptıkları çalışmada da hemşirelerin %59.0'ının herhangi bir oryantasyon programına katılmadıkları saptanmıştır. Bu araştırma bulguları kuruma yeni başlayan hemşirelerin olması gerekenden daha az oranda oryantasyon programına katıldıklarını göstermektedir. Oysa oryantasyon programı işe yeni başlayan hemşirelerin görevlerine alıştırılması, kural ve yönergelerden haberdar edilmesi, hataların önlenmesi, iş doyumunun artırılarak verimliliğin yükseltilmesi gibi önemli yararlar sağlamaktadır (Kanan ve ark. 2000).

Tablo 3. Hemşirelerin Uygulanan HİE Programına İlişkin Düşünceleri

Düşünceler	Sayı (120)	%
HİE konuları ihtiyaçlarınızı karşılıyor mu?		
İhtiyacım yok	5	4.1
Evet karşılıyor	35	29.2
Kısmen karşılıyor	75	62.5
Hayır karşılmıyor	5	4.2
*Eğitmciler beklentilerinizi karşılıyor mu?		
Evet karşılıyor	37	30.8
Kısmen karşılıyor	71	59.2
Hayır karşılmıyor	9	7.5
**HİE içeriği size uygun mu?		
Evet uygun	40	33.3
Kısmen uygun	77	64.2
Hayır uygun değil	1	0.8
HİE ne kadarını kullanıyorsunuz?		
Hepsi	22	18.3
Bir kısmı	91	75.8
Hiçbiri	7	5.8

*3 Hemşire Eğitmciler ihtiyaçlarınızı karşılıyor mu sorusunu cevaplamamıştır.

**2 Hemşire HİE içeriği size uygun mu sorusunu cevaplamamıştır.

Araştırmaya katılan hemşirelere uygulanan HİE programlarına ilişkin düşünceleri incelendiğinde; hemşirelerin % 4.1'i HİE'e ihtiyacının olmadığını %62.5'inin HİE konularının ihtiyaçlarını kısmen karşıladığını ve hemşirelerin %7.5'inin ise eğitim veren kişilerin beklentilerini karşılamadıklarını belirtmişlerdir. Ankete katılanların %33.3'ü HİE içeriğinin uygun olduğunu ifade ederken yalnızca 1 kişi uygun olmadığını söylemiştir. Verilen HİE'lerin tamamını meslek hayatında kullananların sadece %18.3 olduğu, %75.8'ininde bir kısmını

kullandığı görülmüştür (Tablo 3). Kantek'in (1998) yaptığı çalışmada HİE katılan hemşirelerin %53.8'inin son katıldıkları eğitim oturumundaki konuya ihtiyaçları olmadığını ve %70.9'unun eğitim konusunun içeriğinin uygun olmadığını belirtmişlerdir. Araştırmamıza katılan kişilerin içeriği uygun bulmaları; HİE programlarının düzenlenmesinde eğitim gereksiniminin tanımlanmış olması ve eğitime katılacaklarda öncelik tespiti yapılmasından dolayı beklenen bir sonuçtur.

Araştırmaya katılan hemşirelerin %75.8'i verilen eğitimlerin bir kısmını çalışma ortamında kullandıklarını ifade etmişlerdir. Kantek'in (1998) yaptığı araştırmada da hemşirelerin %71.7'si verilen eğitimlerin bir kısmını çalışma ortamında kullandıklarını söylemişlerdir. Bu sonuç bizim araştırmamızdaki sonuçla benzerlik göstermektedir.

Tablo 4. Hemşirelerin HİE Programına İlişkin Beklentileri

Beklentiler	Sayı (120)	%
HİE nerede katılmak istersiniz		
Çalıştığım serviste	59	48.3
Eğitim salonunda	55	45.8
Hastane dışında	7	5.8
*HİE saatleri ne zaman olmalıdır		
11-12 saatleri arası	24	20.0
12-13 saatleri arası	32	26.7
13-14 saatleri arası	40	33.3
Diğer	22	18.3
**HİE hangi sıklıkla olmalıdır		
Periyodik aralıklarla	70	58.3
Gereksinim duyulduğunda	39	32.5
İşe başlarken	4	3.3
Diğer	3	2.5
***HİE yer almak ister misiniz		
Evet	21	17.5
Hayır	82	68.3
Kararsızım	12	10.0
**** HİE öncelikli hangi konularda almak istiyorsunuz		
CPR	46	38.3
Hastane enfeksiyonları	32	26.7
Hasta ve çalışan güvenliği	15	12.5
Kan transfüzyonları	7	5.8
Hasta eğitimi ve hasta hakları	4	3.4

*2 Hemşire HİE saatleri ne zaman olmalıdır sorusunu cevaplamamıştır.

**4 Hemşire HİE hangi sıklıkla olmalıdır sorusunu cevaplamamıştır.

***5 Hemşire HİE yer almak ister misiniz sorusunu cevaplamamıştır.

****16 Hemşire HİE öncelikli hangi konularda almak istiyorsunuz sorusunu cevaplamamıştır.

Hemşirelerin HİE'lerden beklentileri incelendiğinde; %5.8'i eğitimleri hastane dışında almak istediklerini, %48.3'ünün eğitimleri çalıştığı serviste almak istediklerini ve %33.3'ünde eğitimlerin 13-14 saatleri arasında olmasının daha uygun olacağını bildirmiştir. Ankete katılanların %58.3'ü HİE'lerin periyodik aralıklarla olması gerektiğini söylerken, yarsından fazlası da HİE'lerde yer almak istemediğini belirtmiştir. Hemşireler HİE konularından öncelikle %38.3 oranında Kardiyoloji Pulmoner Resusitasyon'u almak istediklerini ifade etmiştir (Tablo 4).

Tıp bilimlerinde dinamizmi yakalamak için sağlık çalışanlarının kendilerini sürekli yenilemeleri bir zorunluluktur. Literatür sağlık ile ilgili bilginin ve mesleki yeteneğin yarılanma süresinin 5-7 yıl arasında değiştiğini söylemektedir (Günay 1999). Bu anlamda araştırma bulgularını incelediğimizde araştırmaya katılan hemşirelerin %10'unun meslekleri ile ilgili yenilikleri takip etmedikleri takip edenlerinde yarıdan fazlasının HİE programlarından takip ettikleri tespit edildi. Hemşire'lerin yarıdan fazlasının meslek hayatında kendini yetersiz hissetmediği, yetersiz

hissedenlerinde %30 oranında profesyonel bilgi yönünden yetersiz hissettikleri görüldü (Tablo 5).

Tablo 5. Hemşirelerin Mesleki Deneyimleri İle İlgili Düşünceleri

Düşünceler	Sayı (120)	%
*Mesleğinizle ilgili yenilikleri nasıl takip ediyorsunuz		
Arkadaşımdan	16	13.3
HİE programlarından	63	52.5
Dergi, kitap ve internetten	22	18.3
Takip etmiyorum	12	10.0
Meslek hayatınızda kendinizi yetersiz hissettiğiniz oldu mu		
Evet	10	8.3
Hayır	68	56.7
Kısmen	42	35.0
**Hangi konularda yetersiz hissediyorsunuz		
Profesyonel bilgi	37	30.8
Profesyonel beceri	9	7.5
Profesyonel tutum ve değer	18	15.0
Diğer	11	9.2

*7 Hemşire Mesleğinizle ilgili yenilikleri nasıl takip ediyorsunuz sorusunu cevaplamamıştır.

**45 Hemşire Hangi konularda yetersiz hissediyorsunuz sorusunu cevaplamamıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç olarak hemşirelerin büyük çoğunluğu eğitimlere isteyerek katıldıklarını, yine büyük çoğunluğu eğitim konularının ve eğitimcilerin ihtiyaçlarını karşıladıklarını ve verilen eğitimlerin içerik olarak uygun olduğunu söylemişlerdir. Hemşirelerin yarıdan fazlası meslekleri ile ilgili gelişmeleri hizmet içi eğitim programlarından takip ettiklerini belirtmişler ve kendilerini en çok profesyonel bilgi konusunda yetersiz bulmuşlardır. Hemşirelerin %70.0'inin oryantasyon eğitimi almadığı ve %68,3'ünde hizmet içi eğitim programlarında yer almak istemediklerini belirttikleri görülmüştür.

Araştırmamız doğrultusunda, sağlık bakım kurumlarına yeni başlayan tüm hemşirelere mesleklerine daha kısa sürede adapte olabilmeleri için oryantasyon programı uygulanması, hemşirelerin değişimlerden haberdar edilebilmeleri için HİE'lerin sürekli olması, hazırlanacak olan hizmet içi eğitim programlarında hemşirelerin ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulması ve HİE'lerin bu konularda yapılması önerilebilir.

KAYNAKLAR

Atay S, Gider D, Karadere G, Şenyüz P. Hastanede Çalışan Hemşirelerin Hizmet İçi Eğitime Yönelik Görüşleri. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi 2009; 6(1): 84-93.

Çelen Ö, Karaalp T, Kaya S, Demir C, Teke A, Akdeniz A. Gülhane Askeri Tıp Fakültesi Eğitim Hastanesi Yoğun Bakım Ünitelerinde Görev Yapan Hemşirelerin Uygulanan Hizmet İçi Eğitim Programlarından Beklentileri ve Bu Programlar ile İlgili Düşünceleri. Gülhane Tıp Dergisi 2007; 49: 25-31.

Göçmen Z. Ameliyathane Hemşirelerinin Ameliyathane Hemşireliği Oryantasyon Programı İçeriğine İlişkin Görüşleri. Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi 2004; 8(1): 12-24.

Göz F, Baran G. Hemşirelerin Elektrokardiografiye (EKG) İlişkin Değerlendirmelerinin ve Eğitim Gereksinmelerinin Belirlenmesi. Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 2000; 4(2): 33-39.

Günay UR. Hastanelerde Hizmet İçi Eğitim Ve Osmangazi Üniversitesinde Bir Uygulama. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1999, Eskişehir.

Kanan N, Aksoy G, Akyolcu N. Ameliyathane Hemşireliğinde Oryantasyon Programlarının Önemi. Hemşirelik Forumu Dergisi 2000; 3(6): 8-11.

Kantek F. İzmir İl Merkezi Sağlık Bakanlığı Devlet Hastanelerinde Hemşirelere Yönelik Hizmet İçi Eğitim Programlarının İncelenmesi, Yayınlanmamış

Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 1998, İzmir.

Koç Z. Hastanelerde Çalışan Hemşirelerin Hizmet İçi Eğitime Yönelik Düşünce, Beklenti ve Sorunları. Hemşirelik Forumu Dergisi 2004; 5(5): 28-38.

Köşgeroğlu N, Yıldırım R. Osmangazi Üniversitesi Eğitim, Araştırma ve Uygulama Hastanesinde Çalışan Hemşirelere Yönelik Hizmetiçi Eğitimin Etkinliğinin Belirlenmesi. Şişli Etfal Hastanesi Hemşirelik Dergisi 1997; 1(3-4): 39-45.

Peker Ö. Kamu Kuruluşlarında Hizmet İçi Eğitimin Yapısı ve İşleyişi, Amme İdaresi Dergisi 1991; 24(4): 73-87.

Serbest Ş. Özel Bir Hastane Grubunda Çalışan Hemşirelerin Hizmet İçi Eğitim Uygulamalarına İlişkin Düşünceleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2009.

Yılmaz F, Karadeniz Mumcu H. Hemşirelerin Bağımlı Ve Bağımsız Fonksiyonlarına Yönelik Düşünceleri Ve Uygulamada İş Yükünü Arttıran Faktörler. Sağlık Ve Hastane Yönetimi 2. Ulusal Kongresi Özet Kitabı. 28-30 Eylül 2005. p.605.